

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVIII. - Štev. 4

T R S T - 18. marca 1976

150 lir

Obisk delegacije CK ZK Hrvatske

V Trstu se je včeraj zaključil dvodnevni obisk delegacije CK Zveze komunistov Hrvatske v naši deželi. V hrvatskem odposlanstvu, ki mu je načelovala tajnica v Izvršnem svetu predsedstva Ema Derosi - Bjelajac, sta bila še član CK ZKH Ivica Začan in funkcionar Ines Saškori.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Ne smemo dopustiti, da bi prevladala logika nacionalizma!

Pokrajinski nadzorni odbor je z majhno večino, se pravi s štirimi glasovi proti trem, razveljavil sklep miljskega občinskega sveta, da namesti prevajalca za slovenščino, ki bi med drugim prevajal tudi na sejah občinskega sveta.

Nedvomno gre za hudo in instrumentalno potezo, ki je močno prizadela ne le slovensko prebivalstvo temveč vse iskrene demokrate.

S sklepom, ki ga je pred nekaj meseci sprejel, je miljski občinski svet stremel za tem, da stvarno zajamči pravico slovenskim svetovalcem, da nastopajo v svojem materinem jeziku, kar je sicer bilo vedno v veljavi v tem občinskem svetu.

Prvotno je nadzorni odbor, ko je preučil sklep, odredil dodatno preiskavo s pozivom, naj miljska občina pojasni, na podlagi katerega zakona je dopustna na sejah občinskega sveta raba slovenskega jezika. Prefekt je pa s svoje strani posredoval, tako v pogledu miljske občine kakor tudi v pogledu nadzornega odbora, ter zanikal možnost rabe slovenskega jezika na sejah občinskega sveta. In o njegovem posegu gre marsikaj pripomniti, saj le-ta močno omejuje tudi avtonomijo krajevne ustanove.

Miljska občinska uprava je seveda navedla obširna in neizpodbitna pojasnila, tudi na pravni ravni, vendar je, kljub temu, na svoji seji, dne 5. t. m., pokrajinski nadzorni odbor odredil neveljavnost sklepa občinskega sveta.

Seveda je vsem jasno, da ne gre za "pravne vzroke". Sklep nadzornega odbora je zgolj politična poteza, zato je, kakor smo uvodoma trdili, hud in instrumentalnega značaja.

Hud je zaradi tega, ker prikazuje usmerjenost bodisi liberalne kakor tudi krščanske demokratske stranke v tej zvezi. Njuni predstavniki v nadzornem odboru so namreč - poleg nekega funkcionarja odbora samega - glasovali za to, da se sklep miljskega občinskega sveta razveljavi! Instrumentalen pa je, ker se je na ta način hotelo preprečiti, da bi bilo očitno, da edino v tržaškem občinskem svetu ni bilo rešeno vprašanje rabe slovenskega jezika, ter da bi ta svet ne bil

KILIJAN FERLUGA

(Nadaljevanje na 2. strani)

Socialisti so nepreklicno ugotovili, da je izkušnja leve sredine končana

Zgrešeno bi bilo misliti, da briga komaj zaključeni kongres PSI samo socialiste. Vsi smo se zelo dobro zavedali, da skušajo socialisti na svojem temeljnem zasedanju opredeliti linijo in strategijo, od katere bo odvisno marsikaj, kar se bo v Italiji zgodilo prihodnje mesece in leta. Od tod, torej, veliko zanimanje pri drugih strankah, predvsem pa pri komunistih, za katere je najtesnejša enotnost s to zgodovinsko delavsko stranko bistvenega pomena.

Čeprav je bilo na 40. kongresu PSI slišati tudi pikre in ostre kritike na račun komunistične strategije "zgodovinskega kompromisa", ne moremo mimo dejstva, da bo tudi zmaga te linije v veliki meri odvisna od stopnje razumevanja, sodelovanja in skupnega nastopanja med socialisti in komunisti kot temeljnimi skupinami leve in torej delavskega razreda.

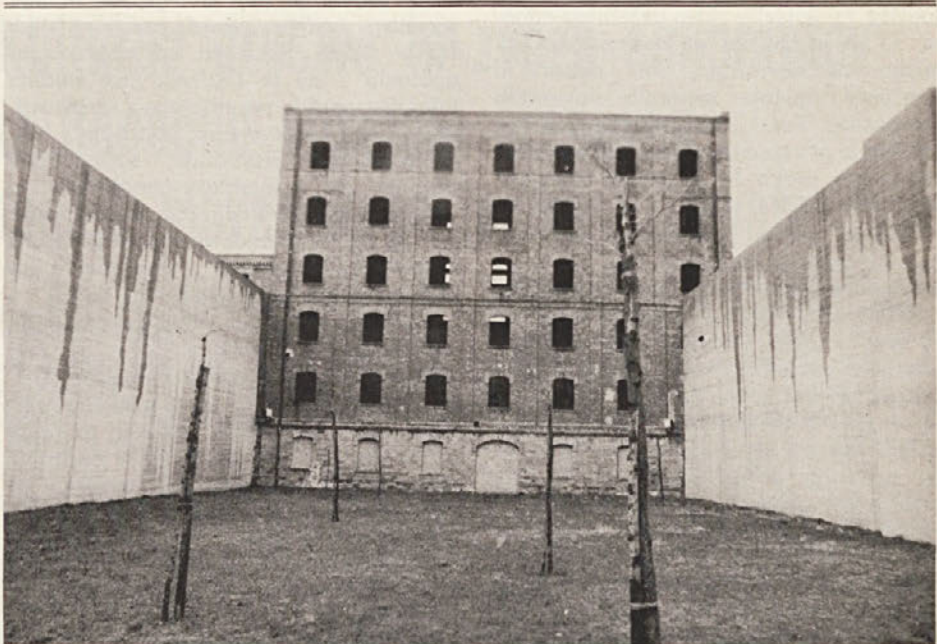
Zato je bilo prav, da je v imenu KPI tovarš Bufalini že na začetku pojasnil

socialističnim delegatom pomen te naše politike, ki so jo mnogi, predvsem v okviru meščanskih strank, poenostavljali in s tem izkrivljali. Zgodovinski kompromis nikakor ne pomeni "srečanja na vrhu" med komunistično partijo in krščansko demokracijo, niti sporazuma za ohranitev sedanjega družbenega sistema takega kot je. Še najmanj pa sporazum z nespremenjeno krščansko demokracijo, glede katere smo mnenja, da se mora pod udarcem družbenih tokov in pod vplivom ljudskih teženj, ki prihajajo na dan med čedalje bolj osveščenimi katoliškimi množicami, bistveno spremeniti.

Tudi socialisti se strinjajo, da ni "leva alternativa", se pravi vlada socialističnih sil v Italiji, možna z večino 51 odstotkov, ko bi v opoziciji ostale vse zmerne sile, predvsem pa močni gospodarski krogi in dobršen del državnega aparata. Očitno je

STOJAN SPETIČ

(Nadaljevanje na 2. strani)

Na procesu proti zločincem, ki so v Rižarni ubijali protifašiste, se nadaljujejo grozljiva pričevanja, ki potrjujejo, kako so z nemškimi nacisti sodelovali tudi italijanski fašisti. Podoba Rižarne - taborišča smrti se postopoma izoblikuje. Zapis v procesu na tržaškem porotnem sodišču objavljamo na 6. strani. Na sliki: Rižarna - spomenik odprništva

(foto Sergio Delmaso)

Ne smemo dopustiti

(Nadaljevanje s 1. strani)

prisiljen se izreči brez pravnih alibijev o rabi slovenskega jezika v občinski sejni dvorani.

Dejstvo, da so funkcionarji in nadzorniki iz vrst krščanske demokracije in liberalcev "pristali" na politični manever ter šli tako preko stvarnih nalog in zgolj pravnih kompetenc nadzornega odbora, je brez dvoma nečedno poglavje celotne sramotne zadeve.

Da bi mogli na tak način opravičiti svoje stališče, so se omenjeni štirje predstavniki krščanske demokracije, liberalcev in odbornišva skicevali na dve razsodbi ustavnega sodišča, na tisto iz leta 1960 in na ono iz leta 1965. (Slednja osporava deželni ustanovi pravico do sprejemanja zakonov, ki se tičejo narodnostnih manjšin, ker je po mnenju sodišča zadeva zgolj državne kompetence).

To argumentacijo je sicer pred nekaj meseci uporabil tudi tržaški prefekt, ko je po naročilu vlade nastopil proti uporabi slovenščine v tržaškem občinskem svetu (pravzaprav se govori, da so pismo sestavili nekje v Trstu!). Gre omeniti, da so pa komunisti vedno in dosledno zahtevali za slovenske svetovalce možnost nastopa v materinem jeziku in da se je pred nedavnim tudi Slovenska skupnost pridružila dokaj odločno tej zahtevi.

Pismo prefekta je seveda močno razočaralo slovensko prebivalstvo in vse demokratske sile. Njegova vsebina je tembolj obsojanja vredna, če upoštevamo, da je sklicevanje na razsodbo ustavnega sodišča protislovno, zlasti potem, ko so v deželnem svetu v zadnjih desetih letih izglasovali kar pet zakonov (ne da bi se nihče obregnil proti njim), ki se delno ali specifično — ne pa zato manj očitno — nanašajo na slovensko manjšino, ki živi v teh krajih.

Deželni svet je torej v zvezi s tem vprašanjem zakone izglasoval. Še več: pred dvema mesecema je upravno deželno sodišče razveljavilo sklep deželnega odbora, ki se je nanašal na pokrajinsko komisijo za obrtništvo, ker odbor ni upošteval obstoja tovrstnih slovenskih organizacij. Torej, tudi deželno upravno sodišče je priznalo deželi pristojnost, da o zadevi gre preko že omenjene razsodbe ustavnega sodišča.

Miljska občina je opozorila na potrebo, da mora predvsem država — ter da morajo zato tudi krajevne ustanove kot osnovne celice države — odstraniti ovire, ki preprečujejo enakopravnost državljanov pred zakonom. Poleg tega je miljska občina opozorila na dejstvo, da je raba slovenščine v njenem okviru že dolgoletna praksa, saj je v veljavi že od leta 1949. In še: opozorila je na dejstvo, da se ista pravica nemoteno izvaja tako v dolinski, kakor v devinsko-nabrežinski, zgoniški, in repentabski občini; da se isto dogaja tudi v Doberdolu, Sovodnjah in Števerjanu; da je slovenski jezik v rabi v raznih konzorciijah med krajevnimi ustanovami, v gorski skupnosti, v krajevnih konzultah tržaške občine itd., in to na podlagi sklepov, ki so jih nadzorni organi smatrali za veljavne. Končno je miljska občina opozorila na osimski sporazum med

Italijo in Jugoslavijo, ki brez vsakega dvoma prepušča demokratičnemu ustroju obeh držav zaščito narodnostnih manjšin. Ni pa dvoma, da so krajevne ustanove del demokratičnega ustroja italijanske države.

Te stvarne in neizpodbitne argumentacije miljske občine je torej nadzorni odbor odbil, kljub odločnemu in trdnemu enotnemu nastopu komunistov in socialistov. Še enkrat torej, nad pravicami in nad osnovnimi načeli demokracije in pravičnosti je prevladala logika objestnosti, starokopitništva, nacionalistične sugestije. Toda ta logika je namenjena poginu in to v bližnji prihodnosti. Ni verjeti, da bosta mogla absurdna razsodba in pismo prefekta, ki — tako namreč zgleđa, nima jasnih pojmov o avtonomiji krajevnih ustanov — preprečiti nadaljno rabo slovenščine v miljskem občinskem svetu, oziroma, tega ne smemo dopustiti!

Izkušnja leve sredine je končana

(Nadaljevanje s 1. strani)

čilska preizkušnja bila resen nauk za vse, ki hočejo stopati v socializem po poti strogega spoštovanja demokratičnih svoboščin in pluralističnih jamstev.

In vendar, trdijo tovariši socialisti, je izhod iz sedanje družbene in gospodarske krize možen samo, če se odpirajo vrata v smeri socialističnega spreminjanja družbenih odnosov. Zato postavljajo, podobno kot nedavni kongres KPI, perspektivo socializma "na dnevni red" v Italiji. Jasno je, da "socializem ni za vrati", kot je pravilno ugotovil tovariš De Martino, in prav to spoznanje vodi k iskanju "vmesnih poti", oziroma odločanju ob vprašanju: "Kaj storiti sedaj?"

Tu je kongres PSI bil jasen predvsem tedaj, ko je povedal česa noče. Ni pa vedno dovolj jasno povedal, kaj namerava sedaj.

In vendar je tudi iz tega, kaj nočejo socialisti, čedalje jasnejša politična slika Italije 1976. Socialisti so nepreklicno ugotovili, da je izkušnja leve sredine končana, mrtva, premoščena v stvarnosti. Poti nazaj, k podrejenim odnosom s KD, ni in ne bo. "Elastičnost" socialistične politike do krščanske demokracije je možna, trdijo voditelji PSI, vendar samo če se bo krščanska demokracija znala odpovedati svojim hegemonističnim težnjam in navezala dialog z vso levico.

"Nikoli več brez tovarišev komunistov", je bil stavek, ki smo ga zelo pogosto slišali na kongresu v palači EUR. In vsakokrat, kot če bi se reševali desetletne móre, so delegati ploskali in dajali duška tej "novi sproščenosti". Enotnost med KPI in PSI mora biti temeljna os vsakega odločanja, čeprav se pri tem ne obnavlja "frontizem", oziroma - poudarjajo tovariši socialisti povsem upravičeno - ob spoštovanju stroge samostojnosti vsake stranke.

Razmeroma problematična je bila tudi razprava o oblikah "leve alternative" in političnih pogojih zanjo. Mnogi so, naprimer, govorili o nujnosti različnega razmerja sil "na levi" in pri tem omenjali Francijo, kjer je socialistična stranka

močnejša od komunistične in ji torej naravno pripada vodilna vloga. V Italiji ni tako in to je zgodovinska danost, mimo katere bi bilo nerealistično hoditi. Razumljivo je prav, da PSI skuša okrepiti svoje pozicije v Italiji, toda nesmiselno bi bilo, če bi to skušala pridobiti na račun komunistov. Odnosi v državi in družbi bi se tako ne spremenili, medtem ko je potrebno, da vsa levica pridobi soglasje množic, ki danes še vedno zaupajo nekaterim manjšim strankam na centru, oziroma sledijo krščanski demokraciji. 15. junij je pokazal tudi, da volilci niso "prilepljeni" na vedno isto stranko in nagrajujejo tiste sile, ki so v družbi gonilne. V tem spoznanju, ki pa pomeni tudi, da se tudi stranke spreminjajo in jih ne gre jemati kot danost, ki je "enkrat za vselej", pa je perspektiva novih političnih zavezništov. Po našem mnenju ne gre jemati "leve alternative" PSI in našega predloga o zgodovinskem kompromisu, ki naj sloni na enotnosti temeljnih ljudskih komponent italijanske demokracije - socialistov, komunistov in katoličanov (kajti ti so, obstajajo in izvirno karakterizirajo italijansko politiko, zato jih ne moremo in smemo odpisati kar tako!), ne gre jemati torej teh dveh predlogov, kot če bi si eden drugemu nasprotovala. Oba slonita na enotnosti delavskega gibanja, oba si, bolj mehanično ali bolj realistično, postavljata vprašanje odnosa do politično organiziranih katoličanov. Poiskati bomo morali odgovor na ta vprašanja in mnoga druga, ki jih socialistični kongres postavlja vsej levi v Italiji. Začenši pri izvirnih oblikah in vsebini, ki jih moramo dati italijanski poti v socializem.

V razpravljanju o teh témah, ki naj bo odkrito in ne formalistično, predvsem pa tovariško in konstruktivno, naj bo tudi smisel obnovljene in tesnejše enotnosti med komunisti in socialisti ter drugimi naprednimi silami. Iz tega skupnega razglabljanja pa morajo iziti tudi trajne priložnosti za politične pobude in čedalje večje sprejemanje odgovornosti pri vnašanju "novega" v sedanje politično stvarnost.

Tu mislim tudi na tematiko slovenske manjšine, ki jo je socialističnim delegatom iz vse Italije orisal Lucjan Volk. Kot Iskra na kongresu KPI, je tudi tokrat nekdo prenesel v okvir celotnega gibanja, cele stranke, tematiko neke manjšine, s tem obogatil njeno linijo in ji nadel nove odgovornosti. Mi se teh odgovornosti zavedamo in mislimo, da je v obvezah, ki jih celotna napredna fronta v Italiji sprejema do naše manjšine, s predlogi, ki prihajajo iz manjšine (in torej brez vsakega paternalizma), tudi jamstvo, da bo z razpletom političnega življenja v Italiji odprta realna možnost za končno rešitev tudi naših vprašanj.

Tudi to, končno, dokazuje, kako tesno je naše manjšinsko vprašanje povezano s splošnim napredkom v Italiji in silami, ki so nosilec tega napredka. Obenem pa to spoznanje nalaga nam, slovenskim komunistom in slovenskim socialistom, da še tesnejše sodelujemo, tudi izven, krajevnih uprav, predvsem na politični ravni in v tem sodelovanju iščemo vse priložnosti, ki so nam dane, da krepimo naše pozicije in ob tem utrjujemo borbeno enotnost vseh zamejskih Slovencev.

KRAJEVNE UPRAVE

Letošnji program občinske uprave uvod štiriletnega programa

Upravitelji devinsko-nabrežinske občine se pripravljajo na predložitev in odobritev letnega proračuna in splošnega programa dela, ki ga nameravajo v tem obdobju izvesti. V tej zvezi so razdelili družinam po vaseh zgoščeni osnutek proračuna ter priredili vrsto srečanj z občani, s sindikalnimi predstavniki štivanske papirnice in nabrežinskih kamnosekov ter s svetovalskimi skupinami, ki ne sodelujejo v upravnem odboru. Na teh srečanjih, ki predstavljajo nov način upravljanja občinskih zadev, je prišlo do zanimivih predlogov in kritik, kar bo skušal ožji odbor čimveč upoštevati. V prvotni osnutek proračuna, kakor tudi v program splošne dejavnosti za tekoče leto, bodo vnešeni razni zbrani predlogi in popravki.

O občinskem proračunu, ki predvideva okrog poldrugo milijardo lir dohodkov in izdatkov, o čemer bo občinski svet predvidoma konec meseca razpravljaval in dokončno sklepal, bomo pisali kasneje. Sedaj se hočemo omejiti na objavo, v ožji obliki, osnutka splošnega programa letošnje dejavnosti, ki je bil v sredo. 10. t.m. na vpogled in v razpravo vsem političnim skupinam ustavnega loka, ki so zastopane v občinskem svetu.

V uvodu tega dokumenta je rečeno, da se je uprava držala svojih programskih izjav. Nekaj tega je bilo že izvršeno, več pobud pa je v teku. Letošnji program naj bi predstavljal uvod širšemu načrtu za bodoče štiriletno obdobje (1977-1980). Takojšnji namen uprave je čimprejšnja ustanovitev nekaterih občinskih komisij, ki naj zagotovijo čimvečjo sodelovanje izvoljenih upraviteljev in izvedencev za proučitev in izvajanje začrtanih dejavnosti. Posebno važnost bo imelo sodelovanje vaških svetov, ki jih namerava občinska uprava, ob podpori ostalih strank, v kratkem ustanoviti. Nadalje je govora o raznih pobudah, ki naj bi bile sprejete skupno z ostalimi kraškimi občinami, med temi se omenja sklicanje skupnega zborovanja za proučitev vprašanj o kmetijstvu.

Med važnejše točke tega programa, poleg izvedbe decentralizacije občinske uprave, spada določitev odločnega zavzemanja za doseg vseh narodnostnih pravic in globalne zaščite slovenske narodne skupnosti v Italiji. V teku so že priprave za obnovo občinskega antifašističnega odbora, v katerega so vabljeni vstopiti vse demokratične stranke, sindikalne, borbevske in prosvetne organizacije.

V prihodnjem aprilu je predvidena dokončna odobritev variante splošnega občinskega regulacijskega načrta. Uprava ima namen predlagati ustanovitev posebne urbanistične komisije, ki naj jo sestavljajo upravitelji in izvedenci, z nalogo proučevanja in strogega nadziranja pri izvajanju regulacijskega načrta. Po-

sebna pozornost bo usmerjena bodočim konvencijam z ozirom na dva velika turistična kompleksa, ki jih mislijo zgraditi v sesljijskem zalivu.

Glede drugih ekonomskih vprašanj, se bo uprava prizadevala za ohranitev in povečanje delovnih mest. Od štivanske papirnice bo zahtevala, naj se pri sprejemanju na delo upošteva predvsem domačine. Zavzemala se bo za povečanje dohodkov s strani najemnikov občinskih kamnolomov ter za ustanovitev menze za kamnarske delavce.

Za ublažitev stanovanjske stiske bo uprava že letos določila dve področji za ljudske gradnje. Od ustreznih ustanov bo zahtevala nakazila in načrtovanje za izgradnjo zadostnega števila stanovanj.

V zvezi s cestnimi potrebami namerava uprava poskrbeti za tlakovanje trga pred nabrežinsko postajo, trg v Šempolaju in pot k pokopališču, pot ob železnici proti Vižovljam, že asfaltirani del poti iz Sesljanu proti Slivnemu, pot v Devinu proti Černici ter v bližini kasarne gozdne milice, pot v Cerovljah in nekaj drugih krajših delov cest. Na novo se namerava asfaltirati nekaj cest, kot na primer v Sesljanu za Pupisom, od državne ceste 202 proti Slivnemu, za železnico proti novim hišam v Vižovljah ter v bližini postaje, proti železničarski hiši nad nabrežinsko postajo, v Prečniku in še kje druge.

Predvideva se obnovev razsvetljave ob goriški cesti v Štivanu, vzdolž državne ceste št. 14 v Devinu ter spopolnitev razsvetljave po ostalih vaseh.

Glede javnih del se predvideva dokončno izgradnjo, z dvema učilnicama, šole v Slivnem; preselitev devinske šole v druge provizorične prostore, ker sedanji so nestabilni, ter pričetek z deli za izgradnjo nove šole in otroškega vrtca v Devinu; izvesti načrt in pričetek z deli za športno igrišče v Sesljanu; pričetek z deli za obnovev greznice v Ribiškem naselju; dovršiti dela malega otroškega igrišča v Sesljanu; izdelati načrt in pričetek z izgradnjo kulturnega doma v Nabrežini ter popravila pristaniških naprav v Devinu in Sesljanu.

Na področju socialnih uslug, poleg izboljšave javnih prevozov z uvedbo pokrajinskega konzorcija, se bo uprava zavzemala za uvedbo pediatrične in psihopedagoške službe ter družinske posvetovalnice. Prav tako se misli uprava zavzeti za okrepitev protituberkulozne službe, ki naj zajame vse prebivalstvo, ki dosedaj ni bilo deležno teh in drugih zdravstvenih brezplačnih uslug. Prihodnjo jesen je predvidena uvedba brezplačne korektivne telovadbe za potrebne šolarje. Uprava bo skrbela za uspešno nadaljevanje že uvedenih posebnih tečajev za otroške vrtnarice, pomočnice in mater otrok slovenskih in italijanskih otroških vrtcev.

Končno občinska uprava namerava predlagati v odobritev novi gradbeni pravilnik ter pravilnik za upravljanje kamnolomov, pravilnik za nabrežinsko športno igrišče ter revizijo tarif smetarske službe in oddajanja v najem občinskih zemljišč.

Sedanji upravitelji, ki se trudijo poizkusno za čimboljše upravljanje javnih koristi, menijo, da je predložen program, ki ga bodo ostale politične sile še spopolnile, izvedljiv. Seveda bo potrebna vsestranska pomoč. Še lažje bi bilo doseči zaželene uspehe v korist vse skupnosti, če bi prišlo čimprej do širšega neposrednega sodelovanja tudi drugih svetovalskih skupin v občinski upravi.

Kulturna društva in zveza emigrantov iz Benečije obsojajo prepoved tečaja slovenskega jezika v Ukvah

Predstavniki najpomembnejših društev iz Beneške Slovenije in Kanalske doline so naslovili šolskemu skrbništvu v Vidmu, furlanskim poslancem in senatorjem, pokrajinskim tajništvom demokratičnih strank v Vidmu, predsedniku deželnega odbora in predsedniku deželnega sveta v Trstu ter predsedniku pokrajinskega odbora v Vidmu naslednjo izjavo:

Podpisani predstavniki kulturnih in izseljenskih društev slovencev v videmski pokrajini smo izvedeli, da je videmski šolski skrbnik prepovedal uporabo šolske učilnice za neobvezen tečaj slovenskega jezika, ki ga je v Ukvah na izrecno željo prebivalstva priredil župnik.

Protestiramo, ker se ponavlja diskriminacijska prepoved, ki smo jo 9. novembra 1973 utrpeli v Bardu in Teru.

Podpisani ugotavljamo, da oblasti s tem početjem kršijo republiško ustavo, človeške pravice in veljavne zakonske določbe ter obravnavajo šolske strukture kot tujek v odnosu do družbenega in kulturnega okolja, v katerem deluje.

Gre za neobčutljivost do najosnovnejših demokratičnih svoboščin.

Take ukrepe očitno navdihuje miselnost, ki je pristranska in odklanja uveljavljanje pooblaščenih odlokov ter s tem dokazuje, da ne mara uvrščati šolstva v okvir zahtev slovenske narodnostne skupnosti v videmski pokrajini.

Še enkrat prav ljudje, ki so odgovorni za šolstvo in bi morali spodbujati demokratično življenje ter omogočati slovensko govorečim italijanskim državlja-

nom videmske pokrajine, da izražajo svojo narodno istovetnost, učencem pa, da dozorevajo tudi preko jezikovno-kulturnega potenciala, ki je v Kanalski dolini in Benečiji tako bogat, to preprečujejo.

Morali bi ga spodbujati in nam nuditi operativna sredstva, da bi se upirali prisilni asimilaciji. Vendar odgovorne oblasti še dalje zatirajo vsak jezik, ki ne spada - po njihovem mnenju - v "standardni sistem".

Zato menimo, da je krivična in sramotna kršitev načela svobode težnja, da bi zbrisali vse, kar je izvirnega pri otrocih Nadiške, Terske, Rezijske in Kanalske doline; da bi zlomili njihovo osebnost in odpravili to živo kulturno stvarnost, ki bi jo sama šola morala izkoristiti ter razvijati.

Pri tem poudarjamo tudi, da je občina v Naborjetu podprla to pobudo. Zato podpisani predstavniki kulturnih društev in Zveze izseljencev iz Beneške Slovenije zahtevamo takojšen preklis prepovedi in čimprejšnje dovoljenje šolskega skrbništva, da se bo tečaj lahko nadaljeval, kot želijo prizadeti domačini.

Kulturno društvo "Ivan Trinko" iz Čedadada

(Prof. Viljem Cerno)

Krožek za kulturne raziskave iz Barda

(Remo Cher)

Društvo izseljencev iz Beneške Slovenije

(Ado Cont)

Študijski center "Nediža" iz Špetra Slo-
venov

(Pavel Petricig)

Kulturno društvo "Rečan" iz Ljes

(Aldo Clodig)

Duhovniki skupine "Dom"

(Emil Cencig)

Kulturno društvo "Planinka" iz Ukev

(Janko Prescheren)

Na kongresu mestne sekcije KPI v Gorici so odobrili resolucijo proti prepovedi pošolskega pouka slovenskega jezika v Ukvah. Resolucija ugotavlja, da kljub sporazumu med Italijo in Jugoslavijo, ki je bil podpisan v Osimu in ki uvaja nov duh v odnose med Italijani in Slovenci, še vedno obstajajo državni birokratski krogi, ki nasprotujejo zblizjevanju med obema narodnostima ter skušajo obubožati skupno kulturno bogastvo. Gre za iste birokratske kroge, ki so pred dvema letoma prepovedali tečaj slovenskega jezika v Bardu in Teru v Beneški Sloveniji.

Goriški komunisti, tako poudarja resolucija, zahtevajo v skladu s členoma 3 in 6 republiške ustave in člena 3 posebnega statuta dežele Furlanije-Juljske krajine ter v duhu sporazuma, ki je bil pred nedavnim podpisan med Italijo in Jugoslavijo, zaščito slovenske narodnostne manjšine in torej preklic ukrepa, ki so ga sprejele šolske oblasti v Vidmu. Poleg tega zahtevajo spoštovanje najnovejših šolskih zakonodaj, po kateri morajo šolske zgradbe služiti kulturnemu razvoju ter biti na razpolago za pobude, ki jih skupnost ocenjuje za potrebne.

Kakor vsako leto so tudi letos naše žene praznovale svoj dan — 8. marec. Zveza demokratičnih žena je organizirala številne prireditve. (Na sliki: prireditev v Dolini, kjer je nastopil tudi pevski zbor Valentin Vodnik)

Goriške vesti

Ustanovni kongres sekcije KPI v Števerjanu

Po tridesetih letih so si števerjanski komunisti dali znova organizirano obliko: v soboto 21. februarja so imeli ustanovni kongres sekcije. Nova sekcija KPI bo nosila ime znanega števerjanskega borca Antona Reje - Severa. Poleg domačinov so bile na kongresu prisotne še delegacije komunistov z Goriškega in Tržaškega.

Tov. Franc Komic, ki je imel uvodno poročilo, je obširno govoril o sedanjem političnem položaju in o hudi gospodarski krizi v Italiji, še posebej pa je obravnaval vprašanja, ki zadevajo števerjanske občane in v širšem pomenu vse Slovencev v Italiji: zapuščanje rodne zemlje, postopno odtujevanje mladine, nevarnost še večje brezposelnosti, kateri so izpostavljeni tudi slovenski delavci. Govoril je tudi o vprašanjih, ki so v zvezi s

pravicami Slovencev. Pri tem je poudaril zlasti potrebo po globalni zaščiti Slovencev v Italiji. Podčrtal je, da imajo Slovenci pravico do rabe svojega jezika v vseh izvoljenih svetih. V zvezi s temi vprašanji je omenil vztrajen boj komunistov, ki se je razvil v vseh demokratičnih ustanovah od občinskega sveta pa do parlamenta.

Razprave, ki je sledila, so se udeležili poleg domačinov še tov. Alojz Markovic, ki je prinesel pozdrav in čestitke tržaških komunistov; tov. Poletto, pokrajinski svetovalec, ki je podrčal vlogo Števerjancev v narodno osvobodilni vojni in bratstvo med slovenskim in italijanskim narodom, ki se je med to vojno ustvarilo. Kratek pozdrav je prinesel tudi tov. Cocceani, občinski svetovalec in sekretar goriške sekcije KPI. Prisotna sta bila še tov. Vilma Brajnik, občinske svetovalka, in tov. Ivan Bratina, pokrajinski svetovalec ter načelnik pokrajinske komisije KPI za slovenska vprašanja, ki je kongres zaključil v imenu goriške federacije. Sprejeta je bila še resolucija, ki obsoja prepoved rabe šolskega poslopja v Ukvah za učenje slovenskega jezika.

Ob koncu je kongres izvolil vodstvo sekcije; sekretar bo tov. Franc Komic.

V Trzinu so preteklo nedeljo podelili priznanja bivšim partizanom, ki so se borili v Jugoslaviji. Priznanja je izročil generalni konzul SFRJ Ivan Renko

Kongres celice KPI Gorica - sever

V ponedeljek 16. februarja se je vršil v Gorici redni letni kongres komunistov celice "Gorica - sever", to je celice mestne četrti, ki vključuje v našem mestu največje število članov slovenske narodnostne pripadnosti.

Na kongresu so bili prisotni, poleg približno petdeset članov in simpatizerjev tudi pokrajinski svetovalec KPI, Ivan Bratina, ter občinska svetovalca KPI, Gianna Pirella in Boris Coceani. Kongres je vodil sekretar celice, tovariš Roberto Busolini, ki je v svojem dobro pripravljenem uvodu, prikazal objektivno sliko trenutnega političnega in socialnega položaja v Italiji in v občini Gorica.

Tov. Busolini se je tudi dotaknil perečih vprašanj kot so brezposelnost, šolska problematika, nov regulacijski načrt Gorice, rajonski sveti, problem "kazarmet", ter problematiko slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Po uvodu se je vršila debata, v katero je segel tudi pokrajinski svetovalec, prof. Ivan Bratina, ki je orisal sedanje stanje Slovencev in natančneje prikazal našo manjšinsko problematiko. Tov. Bratina je dejal, da bi bilo treba pričakovati od italijanske vlade večjo naklonjenost do Slovencev potem ko je bil lani jeseni podpisan v Osimu sporazum med Italijo in Jugoslavijo, ožigosal pa je prepoved rabe slovenskega jezika v tržaškem občinskem svetu in tudi v deželnem svetu.

Zaključke kongresa je potegnila predstavnica občinskega osrednjega vodstva KPI, tov. Gianna Pirella, ki je pohvalila člane celice za dobro izvedbo zastavljanega si programa v prejšnji sezoni in želela uspešno nadaljno pot. Sledile so volitve novega odbora celice "Gorice-sever", ter 14. delegatov za kongres goriške federacije KPI.

IGOR KOMEL

Goriški komunisti in socialisti nasprotujejo birokratskemu upravljanju pokrajine. Poudarjajo, da je negibčnost demokristjanov, ki so na upravi — in tistih, ki jih podpirajo — nedopustna in da je treba pristopiti k reševanju odprtih vprašanj. Zavzemajo se tudi zato, da bi proračuni upoštevali dejanske potrebe goriške pokrajine. Samo na ta način bi lahko našli široko platformo za odobritev proračuna in se izgonili komisarski upravi.

Severin Devetak

Umrli je tovariš Severin Devetak iz Jamelj. Ta žalostna vest se je z bliskovito naglico razširila po vseh vaseh doberdobske občine, v tržiški ladjedelnici, kjer je bil Severin zaposlen, pa tudi v vaseh devinsko-nabrežinske in zgoniške občine, kjer je imel mnogo prijateljev.

Tisti, ki ga poznali in radi imeli se nikakor niso mogli sprijazniti s to kruto in nepričakovano novico. Začuden so vpraševali, kaj neki se je zgodilo, saj smo ga vendar še pred kratkim videli na delu v ladjedelnici, na seji doberdobskega občinskega odbora in v sekciji KPI. Mnogi so prvi hip menili, da se je zgodila prometna nezgoda. Pa ni bilo prometne nezgode. Kratka, zelo kratka bolezen je Severinu pretrgala nit življenja.

Severinov vrstnik Karel Ferletič iz Doberdoba je zapisal: "Zares težko je človeku pri srcu ob tako žalostni novici. In ko si odgovarjamo zakaj ta nenadna izguba, se le s težavo sprijaznimo, da se je to res zgodilo, da je kruta smrt iztrgala iz naše srede mladega in življenja polnega človeka..."

Severin Devetak se je rodil v Dolu pri Devetakih in je 5. februarja letos dopolnil 28 let. Zaposlen je bil v tržiški ladjedelnici, kjer ga je njegova zavzetost za delavska in družbena vprašanja privedla v krog tamkajšnjih delavskih predstavnikov.

Vključil se je v tovarniško sekcijo KPI in bil nato izvoljen v odbor, kjer je zastopal slovenske komuniste ter imel odgovorno mesto pri organiziranju mladih delavcev. Poleg tega je bil prizadeven odbornik celice v Jamljah, sekcije v Doberdobi in član goriške federacije KPI. Na upravnih volitvah 15. junija 1975 je bil na listi Občinske enotnosti prvič izvoljen v občinski svet v Doberdobi in postal je odbornik za šolstvo. V tem svojstvu je sodeloval v številnih konzorcijih tržiškega območja, v katerega je vključena občina Doberdob".

V svojem zapisu Karel Ferletič med drugim podčrtuje: "Komaj smo začeli spoznavati in odkrivati njegovo občutljivost za probleme in prizadevnost za njihovo reševanje ter skupaj z njim kovati načrte za nove politične akcije, ga je kruta usoda iztrgala iz naših vrst. Za seboj zapušča praznino, ki jo bomo zapolnili le s skupnim prizadevanjem".

Koliko prijateljev je imel Severin je pokazal njegov pogreb, ki je bil 1. t.m. v Jamljah. Velika množica ga je spremljala na njegovi zadnji poti. Za dolgo vrsto vencev, med katerimi so bile delavske zastave s črnim, trakom, so fantje nesli krsto. Množica je meno koral, odmevali so le pretresljivi zvoki žalostink, ki jih je igrala doberdobska godba na pihala.

Od odprtem grobu so se od dragega Severina poslovili: župan Andrej Jarc, podžupan dr. Mario Lavrenčič, predstavniki organizaciji tržiške ladjedelnice tovariš Sabadin, ki je zastopal tudi goriško federacijo KPI, in nazadnje še Vilma Širca, ki je spregovorila v imenu mladih prijateljev s tržaškega Krasa.

Ob odkritem grobu sta Severinu zapela v slovo dva zbora: Fantje izpod Grmade in "Rdeča zvezda" iz Saleža-Zgonika.

Naj bo dragemu tovarišu Severinu lahka domača gruda, njegovim svojcem pa naj bo v uteho to, da bomo pokojnega ohranili v trajnem spominu.

V počastitev spomina prerano umrlega tov. Severina Devetaka iz Jamelj so darovali stric Mario in teta Vilma z možem 20.000 lir za komunistični tisk.

Zadnja pot priljubljenega tovariša Severina Devetaka. Poleg domačinov je pokojnega spremljala množica prijateljev z goriškega in tržaškega Krasa in mnogih delavcev iz Tržiča. Navzroči so bili tudi številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij

Resnica o zločinih Rižarne si postopoma utira pot...

Wiesethal, znani zasledovalec nacistov, je v nekem intervjuju dejal, da je proces o Rižarni, ki je v teku na tržaškem porotnem sodišču, "morda važnejši od procesa v Nürnbergu, ker takrat mnoge stvari še niso bile znane".

Vsekakor pade v oči, da ta proces, ki se je začel z že opisanimi omejitvami, dobiva vedno večji pomen. Novi dokazi, pričevanja in podrobnosti se pridružujejo onim, ki smo jih slišali prejšnje tedne. Prejšnji dokazi se dopolnjujejo z novimi pričevanji. Podoba Rižarne se vsak dan še bolj jasno izoblikuje. Zdaj vemo, da je delovala tudi plinska uničevalna celica, "klasično" uničevalno taborišče, v katerem je bilo vse organizirano tako kot v Auschwitzu in Buchenwaldu in Dachauu. Rižarna je bila zelo podobna Treblinki in Rawensbrücku. Celice, tesne in močno razsvetljene, gole in mokre; mučenje, plinska celica (ki je bila v Rižarni urejena v zaprtem kamionu, v katerega so spuščali plin, ki je uhajal iz cevi kamiona samega), krematorij. Očitno je, da so se "specialisti" v Treblinki dobro izočili svojega posla.

Odgovornosti italijanskih fašističnih oblasti postopoma, vsak dan, še bolj očitno prihajajo na dan po zaslugi pričevanj sorodnikov in znancev žrtev. Marsikaj novega je prišlo na dan tudi iz ust kolaboracionistov, četudi se zelo čudno vedejo na procesu in često zaničajo ali skušajo prikrivati, kar vedo (npr. Reissova in Schellanderjeva). Hesse se na zaslišanju hrčevito brani povedati resnico. Geng in Pislari, ki prav gotovo vesta marsikaj, sta se umaknila na varno. Zakaj se tako bojijo povedati resnico? Zakaj nekateri pravijo, da sploh niso vedeli za obstoj Rižarne?

Rižarna, kot uničevalni lager bi bila morala ostati za vedno nepoznana tragedija. Zato so imeli nacisti nalog, da jo uničijo ob pobegu iz Trsta. Grozotna smrt tisočih ljudi bi bila morala ostati pokrita pod kupom razbite opeke.

Bojijo se govoriti, ker močejo prispevati k temu, da pride vsa resnica na dan? Ali korda zaradi tega (ali tudi zaradi tega), da ne bi pomagali sestaviti one mreže kolaboracionizma, v katero bi se lahko ujeli še drugi tukajšnji pomagači hitlerjevskih razbojnikov razbojnikov?

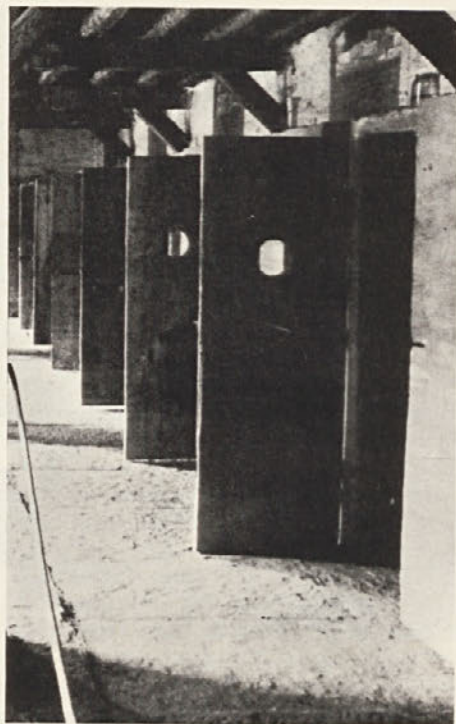
Toda navkljub takemu zadržanju kolaboracionistov si počasi in s težavo resnica utira svojo pot.

Kot je bilo pričakovati, tržaško mesto z velikim zanimanjem sledi razvoju procesa. Mladina, ki mnogokrat ni verjela pripovedovanju o tem, kar se je dogajalo v Rižarni in je menila, da gre za "propagando", se sedaj, ko je iz ust živih prič poslušala pripovedovanje o grozotah, s tesnim srcem sprašuje, kako je bilo mogoče, da je človeško bitje moglo tako zverinsko ravnati?

Da, za mladino je ta proces zelo važna lekcija o zgodovini. Skoda, da šolski skrbniki niso doslej razumeli tega in da niso objavili okrožnice, s katero bi povabili profesorje, naj omogočijo dijakom, da prisostvujejo pričevanjem in razpravi v sodni palači.

Zanimanje za proces raste v vsej deželi in državi. Na soseske prihajajo tudi številna zastopstva bivših partizanov, invalidov, svojcev padlih. Med temi je bila tudi delegacija iz mesta Marzabotto, ki so ga nacisti do tal porušili. Prav tako je prišla na sodišče delegacija devinsko-nabrežinske občinske uprave. Delegacijo je vodil župan tov. Albin Škerk. Prišli so tudi zastopniki družine Cervi, ki je med zadnjo vojno izgubila sedem sinov, prišli so bivši partizani in interniranci iz mest Bologna in Reggio Emilia.

Vsi obžalujejo da ni do procesa prišlo že mnogo prej. Zlasti mladina vprašuje, zakaj je do procesa prišlo šele sedaj, zakaj so anglo-ameriške oblasti, ko so začele prihajati prve prijave (zdi se, da je bilo to decembra 1945) vso zadevo spravile v

Celice v Rižarni

zatišje? Zakaj ni italijanska sodna oblast poskrbela za to, da bi prišlo do procesa že mnogo prej? In drugi vprašuje: Komu je bilo treba ugoditi? Koga prikriti? Čigave so odgovornosti?

Mnogi sprašujejo, zakaj so nacifašisti ustanovili uničevalno taborišče prav tu pri nas, v Trstu?

Pomisli! Je treba, da so nacisti v tem delu Primorske ustanovili Adriatisches Küstenland, se pravi področje, ki so ga namenili dokončno vključiti v Tretji Reich. Očitno so hoteli na tem področju - tako menijo tudi ugledni zgodovinarji - ustvariti zase najboljše pogoje. Hoteli so da bo "sigurno" in "vredno" vključitev v Tretji Reich. Zato ga je bilo treba "očistiti židovstva", na drugi strani pa voditi računa z velikim odporom proti nacifašizmu.

Ko so nacisti začeli uresničevati svoj načrt, je bila pri nas že krepko razširjena organizacija protifašističnega in osvobodilnega gibanja. Delavci so množično odhajali v partizansko vojsko. Enotnost med slovenskimi in italijanskimi delovnimi ljudmi, med tovarniškimi delavci in kmeti, je postajala od dneva v dan trdnejša. Komunistične celice so se, kljub najhujšemu zatiranju, ponovno organizirale. Kljub udarcem je gibanje nadaljevalo svoj boj. Kljub racijam so se po zidovih pojavljali protifašistični napisi. Kljub izrednemu stanju so mladinci in aktivisti, ki so delovali v ilegali, trosili letake. Zato je bilo treba ustvariti nekaj grozljivega, "stroj" za množično ubijanje.

Znano je, da so v Rižarni bili umorjeni protifašisti raznih narodnosti in Židje, in med umorjenimi je bilo največ Slovencev in Hrvatov. Kako številna je bila ta komponenta potrjuje tudi sedanji proces. Ne da bi s tem hoteli kakor koli prikrivati ali zmanjševati delež drugih narodnosti, to tragično resnico ponovno potrjujemo. In tega se živo spominjajo rodovi, ki so preživeli nacifašistični teror, to potrjujejo tudi zgodovinarji pa tudi preprosti ljudje iz naših junaških vasi.

Pričevanje na procesu

Ivan Cankar in Trst

II.

Cankar pravi, da so tako mislili mladi socialisti, pa ni res. Se moti. Tako je mislil Cankar. Tako so mislili tudi nekateri drugi maloštevilni. Toda "mladi" se niso potrudili niti, da bi "stranka (socialdemokratska) bila poklicana voditeljica v boju za narodno odrešenje in vstajenje", niti, da bi "stopilo na plan krepko organizirano slovensko delavstvo". Dne 6. oktobra 1918 so "mladi" in "stari" na konferenci hrvatskih in slovenskih socialdemokratov v Zagrebu sklenili, da morajo v interesu jugoslovanskega proletariata (?) sodelovati v Narodnem Vijeću, ki mu je postal predsednik "revolucionar" Anton Korošec (vodja slov. klerikalcev. Op. ured.) slovenska socialdemokratska stranka pod vodstvom Antona Kristana in hrvatska pod vodstvom Korača pa sta postali v Narodnem Vijeću in v narodnih svetih le nepotrebno peto kolo. S tem je bila strankarska koncentracija ali koncentracija strank v Sloveniji dokončana in "krepko organizirano slovensko delavstvo" si je s sodelovanjem "mladih" in "starih" (socialdemokratov. Op. ured.) v tej koncentraciji zvezalo roke.

Ko sem pozno poleti 1918 obiskal Cankarja na Rožniku, mi je dejal: "Ti veš, da nisem tako mislil".

Cankar je v Trst zelo rad prihajal. Vzljudil je tržaško slovensko delavstvo in občudoval njegove napore na torišču prosvete. Bil je navdušen za dejstvo, da je to delavstvo znalo že v zgodnjih letih socialističnega gibanja pravilno združiti boj za osvoboditev proletariata z bojem za enakopravnost naroda. "Ljudski oder" v Trstu je odkril Cankarja predavatelja in mu omogočil, da je napisal in v Trstu bral nekaj svojih "najlepših" predavanj. Me temi je predavanje o Aškercu in njegovi dobi pravi biser.

Predavanje o očiščenju in pomlajenju je bilo zadnje Cankarjevo predavanje v Trstu. S tem predavanjem je Cankar zvel slovo od Trsta in od tržaškega delavstva, čeprav ga na tem predavanju ni bilo. Med temi svojimi predavanji v "Ljudskem odru" je Cankar nekaj časa bival v tržaški okolici, in sicer pri zdravniku dr. Reja v Bazovici. Tja smo ga šli nekajkrat obiskat. Vsakokrat so nam domačini pravili, da zahaja Cankar zvečer rad v to ali drugo gostilno, kjer da strastno agitira za socializem. Nisem nikdar bil navzoč pri njegovem agitacijskem delu v gostilni, sem pa prepričan, da je bil plodovit agitator in propagandist, kakor je bil plodovit pisatelj. Njegova predavanja v "Ljudskem odru" so zelo pospešila razvoj socialističnega gibanja med slovenskimi delavci v Trstu. Ta predavanja niso bila le rezultat prosvetne dejavnosti "Ljudskega odra" ali prosvetne dejavnosti tržaškega delavstva; niso bile le prosvetni dogodek in tudi ne le kulturni užitek, marveč so bila po svoje tudi uspešna socialistična propaganda. Socialistične ideje pa in ideje o demokratični ljudski Jugoslaviji, kakršne je Cankar propagiral, so danes pri nas deloma že uresničene, se nadalje uspešno uresničuje-

jo in jih bo krepko organizirano delovno ljudstvo vseh narodov Jugoslavije nedvomno v celoti uresničilo.

Po vsakem predavanju — če izvzamemo prvo — smo spremljali Cankarja v gostilno na večerjo, zatem v kavarno. To smo prakticirali skoraj v vseh predavanjih in nam tega ni bilo nikdar žal. V gostilni in v kavarni smo s predavatelji razpravljali o raznih vprašanjih, včasih tudi o takih, glede katerih smo se zavedali, da so pri nas na šibkih nogah. S Cankarjem nas je šlo v gostilno in v kavarno vselej lepo število. Pogovori so bili vselej živahni, kar je bilo Cankarju všeč. Na teh večerih in v pogovorih se je naglo razvijal proces zblizovanja med Cankarjem in nami. Znano je, da se je končal ta proces tako, da je prišlo med nami in Cankarjem do prijateljstva, ki ga je cenil prav tako visoko kakor mi.

Tedanje socialnodemokratično, navsezadnje socialistično gibanje v Trstu je bilo — kakor smo videli — že dokaj močno, vendar pa še mlado in je zavoljo tega nosilo na sebi pečat premnogih pomankljivosti. Mi vsi smo bili še zelo mladi. Slovenski nacionalisti in klerikalci, so nam ob vsaki priložnosti očitali, da je socializem tuje drevo in da ne bo uspevalo na naši zemlji. Toda socializem, katerega smo propagirali in vnašali v delavske vrste, ni bil tuje, importirano blago, če naj tako imenujemo znanstveni socializem, t.j. marksizem, kar so imeli v mislih nacionalisti in klerikalci. O znanstvenem socializmu, t.j. o marksizmu smo vedeli še vse premalo. Naš socializem je bil spočetka bolj protest proti socialnim krivicam in proti nečloveškim razmeram, v katerih so morali živeti delavci in delovni ljudje sploh. Bil je bolj sentimentalno hrepenenje in sanjarjenje kot rezultat študija znanstvene analize. Toda bil je naš. Zrasel je — tako se nam je zdelo — v naših srcih in se miselno konkretiziral v naših glavah. Pri tem poslednjem je že igralo svojo vlogo branje marksističnih spisov. Vendar naš tedanji socializem še ni bil marksizem. Toda delavci so radi sprejemali takega,

kakršen je naš socializem pač bil. Mislim, da so bili prvi začetki socialističnega gibanja povsod ali skoraj povsod podobni našim v Trstu. Ne morem si jih predstavljati drugače.

Pri pogovorih o socializmu se je Cankar v tistih večerih po predavanjih razvnel in navduševal, kakor mi vsi, ki smo sedeli okoli njega. Zelo je hvalil naša prizadevanja na prosvetnem torišču. Hvalil je naš boj proti nacionalizmu, proti šovinizmu, proti narodnemu sovraštvu in za mednarodno solidarnost delavstva. Popolnoma se je strinjal z nami, da Slovenci v Trstu in povsod utegnejo priti do svojih pravic in do narodne enakopravnosti z razvojem demokracije, da se je treba za razvoj demokracije boriti in da je najuspešnejši boj za demokracijo boj za socializem. Močno je ugovarjal skupini narodnih brezbriznežev kakor tudi skupini, ki je menila, da se ni treba boriti za rešitev narodnega vprašanja, češ da bodo z ostvaritvijo socializma rešena tudi vsa narodna vprašanja.

Te razprave o socializmu po predavanjih s Cankarjem, pa tudi z nekaterimi drugimi predavatelji, so tržaški najbolj aktivni, rekel bi vodilni socialni demokrati imeli za neko nujno potrebno dopolnilo svojih vsakdanjih diskusijam. Nismo diskutirali le o stvareh, glede katerih si nismo bili na jasnem, kako jih rešiti. O teh smo diskutirali brez konca in kraja. Če je bila priložnost, smo z njimi nadlegovali tega ali onega predavatelja, ki smo ga tako krepko stisnili v klešče, da se revež ni mogel izogniti diskusiji. Nismo diskutirali po nepotrebnem. Spominjam se, da nam je v tistih časih nekdo očital, da imamo manj, t.j. neukrotljivo, besno strast po diskusiji. Potreba nas je silila v to. Socialnodemokratično gibanje v Trstu se je tedaj — kar sem že povedal — močno razvilo. Znašlo se je pred novimi vprašanji, za katere je bilo treba najti rešitev. Kako priti do nje, če ne v diskusiji, s pomočjo izmenjavanja mnenj? Zaradi razvoja socialnodemokratičnega gibanja, so se buržoazne stranke prestrašile in iskale, pa tudi našle sredstva za boj proti njemu. Buržoazija si je ustvarila razen strank še svojo bojovno gospodarsko organizacijo. Socialna demokracija si je morala poiskati sredstva in omisliti ukrepe za boj proti buržoaziji. Nastale so dolgotrajne diskusije. Slovenski narodnjaki so zaradi boja proti socializmu ustanovili. Narodno delavsko organizacijo (nekake žolte sindikate), ki je napravila delavstvu, njegovemu ter socialnodemokratičnemu gibanju resno škodo.

Konec prihodnjič

GLASBENA MATICA

TRST

Sezona 1975-76

Osmi abonmajski koncert

Aci Bertonecelj

Klavirski recital

V petek, 26. marca 1976 ob 20.30
v Kulturnem domu v TrstuRezervacije in prodaja vstopnic v
pisarni Glasbene matice (tel
418-605)

Predavanje dr. Brede Pogorelčeve v krožku Pinko Tomažič v Trstu

Če si včasih zastavljamo vprašanje, ali so pri nas bolj potrebna visoko strokovna ali bolj poljudna predavanja, navadno težko najdemo ustrezen odgovor, kajti naša skupnost, tako kot vsaka, potrebuje ena in druga, poglobitev znanja mora stopati v korak z razširjanjem znanja med čim širše kroge.

Če gledamo s tega vidika na predavanje dr. Brede Pogorelčeve za krožek Pinko Tomažič, ki je bilo 26. februarja v mali dvorani Kulturnega doma v Trstu, moramo reči, da je to predavanje vsekakor spadalo med visoko strokovna, a da je bilo hkrati tako močno tempirano na našo konkretno situacijo, da je lahko marsikaj pridobil tudi tisti, ki se z vprašanji lingvističnih ved nikoli ni pobleže ukvarjal.

Čeprav so predavanje z naslovom Družbeni pogledi na (slovenski) jezik napovedovali trije podnaslovi, je bilo predavanje v bistvu dvodelno.

V prvem delu je predavateljica teoretično opredelila jezik kot družbeno in zgodovinsko tvorbo, pri čemer je poudarila, da jezik omogoča neposredno sporočanje v najrazličnejših položajih in o najrazličnejših vsebinah. Za vse te naloge se je jezik razvijal skupaj z družbo; tako so šele v industrijski družbi nastale sodobne zvrsti jezika, ki vršijo različne funkcije v različnih okoljih in položajih. Prav pri teoriji zvrstnosti se je predavateljica dalj časa ustavila, saj je ta teorija, ki nam omogoča celoten pogled na jezik in njegovo funkcioniranje, temelj, na katerem gradi sodobna slovenistika svoja dognanja.

V drugem delu predavanja se je dr. Pogorelčeva spoprijela s problematiko, ki je za Slovence v Italiji gotovo zelo zanimiva, v današnjem političnem trenutku pa še posebno aktualna. Obravnavala je namreč slovenski jezik v stiku z jezikom večinskega naroda, vprašanje njegove rabe in možnosti oziroma nemogućnosti razvoja. Pri tem je poudarila, da navzven usmerjen boj za rabo slovenskega jezika sam ob sebi ni dovolj, temveč mora ta boj vseskozi podpirati praksa, torej trdne jezikovne navade pripadnikov manjšine. Če namreč pripadnik manjšine obvlada vse govorne položaje, je njegov ves prostor, v katerem živi, to pa krepi njegovo samozavest, medtem, ko ustvarja neznanje občutek manjše vrednosti. Izbira jezika pa v razmerah, ko mora posameznik obvladati dva jezika, ni tako avtomatična kot v enojezični družbeni strukturi. Določajo jo številni zunanji faktorji, n.pr. jezik delodajalca, zavest, odnos oblasti do jezika, množične komunikacije ipd. Tako jezik delovnega mesta, ki je največkrat tudi jezik družbenega življenja, stopi na mesto prvega jezika (materinščine), kar ob pomanjkanju samozavedanja privede do asimilacije, ki pa je vsaj spočetka samo navidezna.

Vprašanje jezika manjšine je torej izredno zapleteno. Predvsem se postavlja vprašanje, ali n.pr. Slovenci na Tržaškem

uporabljajo v vsakem položaju, ki ga obvladujejo, svoj prvi jezik, ali uporabljajo n.pr. drugojezično strokovno terminologijo, ali postaja slovenščina že zgolj jezik njihove najbolj intimne sfere. Ker so okoliščine, ki vplivajo na izbira jezika, večinoma negativne, izstopa predvsem pomen narodne in razredne zavesti, ki ju mora podpirati vsestransko vedenje o dosežkih lastnega naroda. Poleg teh faktorjev pa igra pomembno vlogo tudi jezikovno znanje, ki je pri nas predvsem iz zgodovinskih razlogov (fašizem) pomanjljivo.

Danes se mlad človek ne bo odločil, da vztraja v neugodnih razmerah kot Slovenec, pa ga bomo k temu navajali z argumenti, ki so veljali v preteklosti. Potrebno je mladino prepričati o negativnih posledicah asimilacije, slovenski jezik je treba obravnavati v sklopu slovenske kulture v celoti in stvarno konfrontirati obe kulturi. Po drugi strani pa je treba zagotoviti tudi znanje slovenskega jezika na vseh ravneh. Ta skrb naj ne bi zajela zgolj šolsko mladino, ampak tudi vse, ki slovenske šole niso obiskovali ali so jo že zapustili.

Asimilacijski pritiski (pri katerih ne gre zanemariti uradnih zapisov, s katerimi oblasti preprečujejo rabo slovenščine v določenih govornih položajih) so usmerjeni na celotno narodnostno skupnost, vendar so naravnani za posameznika, zato se jim moramo zoperstaviti s premišljenim in sodobno zasnovanim delovanjem na vsakega posameznega člana skupnosti.

Kako je problematika, s katero se je ukvarjalo predavanje, izredno živa, je pokazala tudi dokaj razgibana diskusija, ki je predavanju sledila in ki je zajela obširno pahljačo problemov, kot na primer vpliv neobvladovanja nekaterih zvrsti lastnega jezika na prevzem drugega jezika, nekatere probleme iz zgodovine slovenskega jezika, vprašanje purističnega gledanja na jezik, vprašanje polnosti življenja naše skupnosti, pa tudi položaj slovenščine v Benečiji in v Kanalski dolini.

ŽIVA GRUDEN

Obisk delegacije CK ZK Hrvatske

(Nadaljevanje s 1. strani)

Ob prihodu v naše mesto v ponedeljek dopoldne je odposlanstvo sprejel deželni tajnik KPI Cuffaro, s katerim so bili člani deželnega vodstva KPI in zastopniki komunistične svetovalske skupine v deželnem svetu. Ob tej priliki so ugotovili, da je to prvi obisk odposlanstva CK Zveze komunistov Hrvatske na pobavilo deželnega komiteja KPI za Furlanijo-Juljsko krajino.

Hrvatsko odposlanstvo se je udeležilo vrste političnih razgovorov s predstavniki deželnega komiteja KPI. V prisrčnem in prijateljskem vzdušju sta si odposlanstvi

izmenjali mnenja in izkušnje o vrsti pomembnih vprašanj. Poudarjen je bil napredek na poti miru, ki je bil dosežen s podpisom osimskega sporazuma. Na razgovorih je bilo nadalje poudarjeno, da prebivalstvu SR Hrvatske in Furlanije-Juljske krajine pričakujeta, da se bodo napredne smernice sporazuma, ki predvidevajo nadaljnjo krepitev sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo, izvajale v celoti.

Na razgovorih sta se odposlanstvi dotaknili tudi vprašanj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in italijanske etnične skupine v Istri. Obe odposlanstvi sta naglasili pozitivno vlogo, ki jo manjšini lahko odigra kot povezovalni dejavnik med italijanskim in jugoslovanskimi narodi.

Na razgovorih so nadalje sklenili, naj se stiki med obema strankama v prihodnje še okrepijo in v tej zvezi so tudi sestavili program za izmenjavo odposlanstev. Predstavniki CK Zveze komunistov SR Hrvatske so povabili deželni komite KPI, naj v kratkem vrne obisk na Hrvatskem. Vabilo je bilo sprejeto.

PRISPEVKI

Pred štirimi leti je preminil tov. Anton Senica iz Boljunca. V počastitev njegovega spomina darujejo svojci 5.000 lir za sklad DELA.

Vizintin Elio iz Nabrežine je ob vpisu naročnine prispeval 2.500 lir za DELO.

Albin Kralj iz Gabrovca je ob vpisu naročnine prispeval 2.500 lir za DELO.

Mnogo prerano je pred enajstimi leti legel v hladni grob Ivan Sulčič iz Križa štev. 95. Vsi, ki so ga imeli radi, se ga hvaležno spominjajo. V počastitev njegovega spomina daruje tov. Ivana Sulčič 3.000 lir za sklad DELA.

Ob vpisu naročnine za tekoče leto daruje Albin Tence iz Križa 111 lir 500 za DELO.

Karlo Slavec in Bruno Prašelj sta v počastitev spomina Josipa Lovrihe darovala 10.000 lir v sklad DELA.

Bernard Slavec je prispeval za sklad DELA 5.000 lir.

V počastitev spomina dragega očeta Jožefa daruje Zorka Prižmožič 10.000 lir za DELO.

Vsem darovalcem iskrena hvala.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **ALBIN ŠKERK**
Odgovorni urednik
ANTON MIRKO KAPELJ
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 2.500 lir
Tisk: Tipo/offset Riva
Trst, Ulica Torrebianca 12